

La solidaritat entre territoris pirinencs: alguns fets i situacions històrics amb implicació de les Valls d'Andorra

La imatge paisatgística més comuna del Pirineu és la d'un conjunt caòtic i interminable de valls tancades que no es comuniquen entre elles, com si fossin compartiments estancs. Pot fer la impressió que cada vall és un petit món autònom, autàrquic, aïllat i sense relació amb la vall o el territori del costat. La història de les diferents comunitats pirinenques ens mostra que això no ha estat així, que des de sempre han existit i existeixen relacions i comunicacions entre els diferents territoris pirinencs. Les Valls d'Andorra no han estat cap excepció i amb aquesta comunicació es vol posar de manifest les relacions de veïnatge de les Valls d'Andorra amb els territoris circumveïns de la Cerdanya, l'Alt Urgell, el Pallars Sobirà i l'Arieja. Relacions de veïnatge contrastades, a vegades presidides pel conflicte i l'enfrontament i en altres moments per la generositat, la solidaritat, l'ajuda, la col·laboració, el compromís i l'acollida. Em centraré, doncs, en la part positiva d'aquestes relacions, com la temàtica de les trobades ens demana, i posaré de manifest com en diferents situacions del passat i actuals la solidaritat entre els habitants de les Valls d'Andorra i les comunitats que ens envolten han existit i encara es donen i que fan referència al territori, a les comunicacions, a les institucions, a la propietat particular, al comerç, al turisme, a les finances, a la solidaritat social, als moviments migratoris, a la sanitat, a l'educació i a la cultura.

1- Compartir el territori i els seus recursos naturals

El Pirineu és un gran espai amb una gran diversitat i riquesa en recursos naturals: pastures, boscos, minerals i aigües. Un territori per delimitar, explotar i compartir-ne els recursos naturals. Les diferents comunitats del Pirineu han creat mecanismes per poder explotar de forma conjunta els recursos que el medi natural muntanyenc ofereix. La més bàsica fou l'establiment de fronteres, termes, dominis i jurisdiccions per definir els drets propis i exclusius de cada comunitat. Les delimitacions han quedat materialitzades a partir de l'establiment de fites (cussols i creus), que eren revisades

Domènec
Bascompte i Grau,
historiador i arxiver
del Comú de Canillo

i ratificades per les comunitats veïnes mitjançant visures i rodalies. Sovint, però, van aparèixer conflictes i desavinences derivades pel dret d'ús dels recursos naturals per part de comunitats veïnes que es solucionaven per procediments més o menys amistosos.

Els conflictes entre diverses comunitats per raó de l'explotació de béns naturals s'acostumaven a resoldre mitjançant concòrdies, patzeries i sentències arbitrals que establien drets recíprocs, ja sigui a partir de la creació d'emprius entesos com el dret d'ús d'uns béns naturals en el territori d'una altra comunitat. Aquests són un clar exemple de solidaritat entre les comunitats pirinenques diverses, ja que s'acordaven i pactaven drets d'ús de forma comuna quedant molt sovint els drets de propietat en un segon pla. Com a darrera via per solucionar els conflictes trobem les sentències judicials.

Pel que fa als litigis, el més rellevant fou el que enfrontà les comunitats de Merens i de l'Ospitalet amb els Comuns de Canillo i Encamp per la propietat de la Solana d'Andorra o la Devesa de Merens. Andorra guanya un territori de manera pacífica i sense guerres, a partir de sentències judicials promulgades des del Consell Sobirà del Rosselló. Després de la darrera sentència del 1835 els Comuns de Canillo i d'Encamp acceptaren la proposta de les Comunes de Merens i de l'Hospitalet i acorden l'arrendament de les pastures de la Solana per un període de temps de 18 anys, arrendament que encara es manté ara.

La mostra d'entesa de les diverses comunitats del Pirineu, a vegades no pròximes, es posa de manifest en la pràctica de la transhumància. Els bestiar de la muntanya baixaven a la plana a hivernar i els ramats de la plana pujaven a les muntanyes pirinenques a estiu. Fins al segle XIX la transhumància s'efectuava a les comarques catalanes de l'Urgell, la Segarra o les Garrigues, però a partir del segle XX s'acostumava més a marxar als departaments francesos de l'Arieja, l'Aude i l'Herault. A l'estiu eren les comunitats pirinenques les que rebien bestiar, en especial oví i cabrum, procedents d'aquests territoris de la plana o de vora la mar.¹

El Tractat dels Pirineus del 1659 estableix una primera frontera política entre França, Espanya i Andorra, tot i que imprecisa. La delimitació de la frontera política d'Andorra amb Catalunya i Espanya és de l'any 1858. Tot i l'establiment de fronteres polítiques que incorporen els diferents territoris pirinencs en estats diferents: França, Espanya o Andorra, les relacions transfrontereres fan que aquestes divisions siguin menys efectives, ja que les relacions de veïnatge estan per sobre de les fronteres polítiques.

Alguns exemples documentats:

1300

Sentència arbitral entre les universitats d'Acs-dels-Termes i de Merens, d'una part, i la universitat de Canillo, de l'altra, pels drets d'ús i empriu a la muntanya del Siscar.

ACA/APA, perg. 1

1444/07/30/ 1444/08/10

Sentència arbitral que resol el conflicte entre els homes de la Massana i els del Castell de Tor, al Pallars, per raó dels emprius de la muntanya de Setúria.

AHN/ACM, pergamí núm. 15

Port d'Incles o de Fontargent, límit entre les Valls d'Andorra i França, o entre la Parròquia de Canillo i la Comuna d'Aston

Foto: Elsa Bascompte

1487, aprox.

Sentència i establiment de límits dels termes i d'emprius entre Civís i Sant Julià de Lòria.
ANA/ACSJ, doc.62

1659/11/07

Tractat dels Pirineus signat entre França i els regnes hispànics que establia els límits entre aquests territoris, amb especial afectació a la Vall de Querol, que passa a ser territori francès.

1736

Rodalía duta a terme per representants de Merens, la Vall de Querol i les Valls d'Andorra, a fi de delimitar els límits entre els esmentats territoris.

ANA/ADPO, C 2099

1858/11/06

Carta adreçada pel comissionat del Regne d'Espanya a Gil Areny, Síndic general, en què l'informa de la finalització dels treballs de la delimitació de la frontera entre Espanya i Andorra.

ANA/ASC/ doc. 3885

2. Comunicacions

La creació de vies de comunicació al Pirineu ha estat des de sempre difícil per l'orografia del terreny i per les condicions climàtiques adverses durant molts mesos de l'any. A les Valls d'Andorra la principal incomunicació era amb els veïns del nord, amb França. En un privilegi concedit per Lluís XIV l'any 1655 als habitants de les Valls d'Andorra que els eximia d'haver de pagar contribucions de guerra i de l'allotjament de tropes, reconeix que els habitants de les Valls viuen en un país feréstec i salvatge, en un dels indrets més inaccessibles de les muntanyes dels Pirineus.² També eren difícils les comunicacions amb els veïns de les poblacions situades a l'est (la Cerdanya) i a l'oest (Pallars Sobirà) per les mateixes condicions orogràfiques i climàtiques.

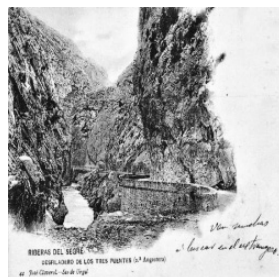
La comunicació més accessible la major part de l'any era vers els territoris del sud, cap a la comarca de l'Urgellet, on el terreny ja s'esdevenia més planer i la presència de la neu menys freqüent. La ribera del riu Valira uneix les Valls d'Andorra amb el principal eix de comunicació pirinenc, antigament la Strata Ceretana i per tant, s'ha convertit des de sempre en la sortida més natural del país.

L'expansió de l'activitat ramadera al Pirineu, i en especial la del bestiar oví i cabrum a partir del segle XIV, va provocar que una de les lluites de les autoritats andorranes en segles passats fos la de poder transitar pel territori català sense haver de pagar drets de pas pel trànsit de persones i mercaderies per les viles catalanes (dret de lleuda) o la reducció del preu per l'ús dels ponts (dret de pontatge). A canvi, el Consell de la Terra es comprometia a participar en les despeses pel manteniment i reparació dels ponts.

La necessitat de millorar les comunicacions entre Andorra i l'Alt Urgell, i en concret amb la Seu d'Urgell com a capital d'una gran comarca territorial, esdevé una necessitat

Passatge dels Tres Ponts
d'Organyà

Foto: Josep Claverol

prioritària durant la primera meitat del segle xx. L'any 1913 el Bisbe Benlloch inaugura la primera carretera entre la Seu d'Urgell i Andorra la Vella, amb els consegüents beneficis que aquesta obra va comportar i comportaria més endavant per ambdós territoris.

La concessió a la companyia Forces Hidroelèctriques d'Andorra (Fhasa) del projecte d'electrificació del país va comportar com a benefici l'obligació de la companyia de crear i millorar la xarxa de carreteres d'Andorra, tant a l'interior com a les comunicacions amb l'exterior. El fet més important fou la construcció de la carretera que uneix Soldeu amb el Pas de la Casa, pel port d'Envalira, i del Pas de la Casa a l'Ospitalet, l'any 1934. Aquesta necessitat és veié impulsada pel fet que l'any 1929 s'havia creat l'estació de tren de l'Ospitalet i d'aquesta manera Andorra millorava de forma substancial les comunicacions amb França, i en concret amb París, i de forma indirecta amb la resta d'Europa, i viceversa. La construcció de la via fèrria de la Tor de Querol l'any 1967 va comportar l'aproximació d'Andorra als departaments dels Pirineus Orientals, l'Aude i de l'Herault, i viceversa.

Les comunicacions, però, no només s'han de restringir a la xarxa viària sinó que també cal valorar de manera important l'entrada a Andorra del telègraf i del telèfon. Ja des de final del segle XIX es comença a executar el projecte d'instal·lar una línia telegràfica entre França i Andorra, però aquells temps eren convulsos a Andorra amb motiu de la revolució andorrana i de la Qüestió d'Andorra i els pals foren tirats a terra pels partidaris de la Mitra. L'any 1892 s'introduïa la línia telegràfica a Andorra des de la Seu d'Urgell, finançada per França.³ El telèfon, a través de les centraletes instal·lades en alguna casa dels pobles més importants, va arribar a Andorra l'any 1904⁴ i la implantació del telèfon automàtic data de l'any 1967.

L'arribada del correu postal francès a Andorra data del 1898.⁵ El carter de Soldeu Miquel Farré i Casal, de cal Canaro, fou un dels pioners de l'esquí a Andorra perquè es desplaçava durant els mesos d'hivern de Soldeu a l'Ospitalet per intercanviar la correspondència amb França. El servei de correus espanyols no arribaria a Andorra fins a l'any 1906 amb la creació d'oficines a Andorra la Vella, Llorts i Soldeu.⁶

La implantació i la millora constant de les comunicacions ja siguin viàries, telegràfiques, telefòniques, postals o radiofòniques ha estat i és per a Andorra, com per altres regions del Pirineu, una necessitat de primera magnitud donada la dificultat natural per relacionar-se amb les comunitats veïnes del nord i del sud. Avui la solidaritat entre els territoris pirinencs s'ha de fonamentar en el bon estat de les comunicacions, malgrat que Antoni Fiter i Rossell recomanés el contrari en el Manual Digest, del 1748, però eren altres temps.

Alguns exemples documentats

Acords pel dret de pontatge en benefici dels habitants de les Valls d'Andorra:

1491

Joan Moll, procurador de la universitat de Pons, reconeix rebre dels Síndics d'Andorra 10 lliures com a contribució a la reparació del pont de Gualter que portava a Rialb. A canvi fa francs als andorrans del dret de pontatge i de passatge.

ANA/ASC, 1216

1483

Pas pels Tres Ponts d'Organyà.

ANA/ASC, 3665

1601

Pont de la Seu d'Urgell.
ANA/ASC, 1191

1651

Dret barcatge als Tres Ponts.
ANA/ASC, 3693

1845

Pont d'Arfa.
ANA/ASC, 1227

Exempció del dret de lleuda:

1646

Pel pas de ramats per la Cerdanya.
ANA/ASC, 1195-1197

1882

Carta del Sr. Papinaud, Delegat Permanent francès, al Síndic general en la qual posa de manifest el desig del Govern francès de crear noves vies de comunicació que uneixin Andorra amb França a través dels ports de Rat, de Siguer i d'Envalira, i també d'establir camins que travessin les parròquies i la capital.
ASC 5424

3- Compartir càrrecs institucionals

La història de les institucions d'Andorra dona a conèixer que els càrrecs de moltes institucions jurisdiccionals i judicials d'Andorra no eren exclusius per a les nostres institucions sinó que es compartien amb altres càrrecs a Catalunya i França.

D'entrada les màximes autoritats jurisdiccionals d'Andorra, Consenyors al principi i Coprínceps després, eren i són encara avui el Bisbe d'Urgell, i d'antic els Comtes de Foix, els reis de Navarra i actualment el President de la República Francesa.

Els Veguers, antics representants dels consenyors a les Valls d'Andorra, eren fins al segle XVIII el Batlle de la Seu d'Urgell i el Castellà o Governador del Comtat de Foix. Després foren designats com a Veguers, nobles o lletrats de confiança dels Coprínceps.

L'any 1882 es crea el càrrec de Delegat Permanent. Cada Copríncep designava el seu delegat per tractar els afers d'Andorra. El Delegat Permanent de la Mitra acostumava a ser un jurista de confiança del Bisbe d'Urgell mentre que la figura del Delegat del Copríncep francès en un primer moment va recaure en els Sotsprefecte de Prada de Conflent i després en el Prefecte del Departament dels Pirineus Orientals.

Els Jutges d'Apel·lacions eren nomenats de forma alternativa per cadascun dels Coprínceps. Per ocupar el càrrec s'acostumaven a nomenar alts Magistrats de tribunals francesos o catalans.

Els càrrecs de Veguers, Delegats Permanents i Jutges d'Apel·lacions van desaparèixer a partir de la instauració de la Constitució d'Andorra del 1993.

La visita a notaris o advocats de la Seu d'Urgell o de poblacions del Comtat de Foix o del Departament de l'Arieja també ha estat freqüent en tots els moments històrics.

En l'àmbit de les administracions locals els contactes entre els Còsols de les parròquies andorranes i els Alcaldes de les poblacions veïnes ha estat constant al llarg de la història, a fi de resoldre qüestions d'interès comú i crear vincles de cooperació interpirinenca.

Durant el segle passat i en l'actual hi ha molt interès a crear institucions o organismes de cooperació interpirinenca. Els Cònsols d'Andorra i una representació del Govern d'Andorra participen en els Congressos de poders locals i regionals del Consell d'Europa, creats a partir del 1949. La creació de la Comunitat de Treball dels Pirineus (CTP) l'any 1983 és un bon fòrum per a la posada en funcionament de projectes comuns amb les institucions dels dos costats del Pirineu. Durant la dècada de final dels anys 80 i principi dels anys 90 del segle xx, les relacions institucionals entre les administracions públiques dels dos costats del Pirineu trobaren en el Congrés Interpirinenc de Poders Locals un marc de comunicació i d'entesa per al desenvolupament de projectes comuns, com la construcció del túnel del Pimorent. Algunes d'aquestes trobades es dugueren a terme al Principat d'Andorra.

Les relacions institucionals han fomentat els desplaçaments d'autoritats andorranes a la Seu d'Urgell, Puigcerdà, Sort, Perpinyà, Prada de Conflent, Foix, Acs-dels-Tèrmes, l'Ospitalet, Merens, Vic-de-Sòs o Siguer. Fins i tot a Pau, com un dels llocs més llunyans. Moltes de les autoritats foranes properes a Andorra també visitaren i visiten encara el nostre país en aquest marc d'intercanvis institucionals. Sense anar més lluny, cada any els Maires de Merens i l'Ospitalet visiten cada any els Cònsols de les Parròquies de Canillo i Encamp per renovar el lloguer de les pastures de la Solana.

Les relacions institucionals han estat i són un marc per fomentar les polítiques de cooperació i solidaritat entre les diferents comunitats del Pirineu.

4. Tractes per la propietat i l'exercici de treballs en infraestructures manufactureres i industrials

L'existència de molins a les Valls d'Andorra ja es troba documentada a l'edat mitjana. En un primer moment algun molí era de domini d'un particular foraster, com era el cas del molí fariner de Fors, situat prop del riu d'Auvinyà, i que a principis del segle xvii fou venut al Comú de Sant Julià.

Un altre tipus de moli, en aquest cas una serradora, també podia ser arrendat a un particular foraster com en el cas de la serradora de la casa de Joan Oliva d'Ordino, acte també documentat durant el segle xvii, com podeu consultar en el quadre d'exemples documentats.

L'activitat manufacturera principal d'Andorra des de la primera meitat del segle xvii fins a la segona meitat del segle xix fou la farga. El procés de transformació de la mena de ferro en lingots de ferro per fabricar després eines, ferradures pels cavalls, arades i altres estructures amb aquest material, exigia el coneixement d'una tècnica a l'abast només de gent especialitzada. La presència de gascons per treballar a les fargues andorranes es troba molt documentada tant a l'arxiu de la casa Areny-Plandolit com de la casa Rossell, ambdues d'Ordino.

Reunió de la Comunitat de Treball dels Pirineus (CTP) a Saragossa l'any 2018, amb l'assistència de la ministra d'Afers Exteriors d'Andorra, Maria Ubach

Foto: CTP

D'altra banda, durant la primera meitat del segle XVII es va concedir una autorització a Antoni Pal, de la parròquia d'Ordino, per poder explotar una mina de ferro a la muntanya del Pimorent. Durant el segle XX alguns habitants d'Andorra foren contractats com a treballadors a la mateixa mina de ferro del Pimorent.⁷ Encara avui es poden veure les barraques on els obrers procedents de França i Andorra treballaven durant la setmana. Es coneix l'existència d'unes vagonetes per traslladar el ferro i als treballadors, des de l'Ospitalet fins a la mina del Pimorent.⁸

Com a situació a la inversa, durant la primera meitat del segle XIX el Comú d'Encamp arrendava el dret d'explotar mines de ferro i plom a una societat formada per un veí d'Encamp i dos de les Cabanes. Alguns habitants procedents de les Valls d'Andorra foren contractats per treballar en indústries franceses o catalanes, com en el cas dels habitants de la parròquia de Canillo que anaren a treballar a la fàbrica de talc de Luzenac, a l'Arieja, coneguda com La Greda, en referència a la pedra d'on s'extreia el talc.

Aquest esperit de solidaritat o cooperació transfronterera també el trobem en l'acta de compravenda d'un magatzem a l'Ospitalet, comprat pel Consell General a un particular de l'Ospitalet perquè els habitants de les Valls poguessin emmagatzemar les mercaderies que s'importaven o exportaven des d'Andorra. Al costat, l'hotel restaurant Chez Rouan també conegut com Cal Tatina, on es paraven els andorrans venint de França o anant a cap França. Bon menjar, i si calia, bon dormir, esperant que obrissin el port d'Envalira.

En tot els casos esmentats la solidaritat entre les comunitats del Pirineu es fonamenta en un benefici recíproc: l'exploració d'una infraestructura a canvi d'un benefici econòmic, sense tenir en compte si una de les parts convenients era andorrana o no. És cert també que al llarg del segle XX la introducció d'estrangers per explotar serveis o negocis a Andorra és restringí molt, però en l'actualitat s'està produint un procés d'obertura econòmica que vol trencar amb aquesta limitació i avui en dia ja és una realitat.

Alguns exemples documentats:

1605

Joan Serall, com a procurador de Joan Fors, mercader a Tarascó, ven al Comú de Sant Julià de Lòria el molí que té en dita parròquia, conegut com a molí fariner de Fors, prop de Sant Julià al riu d'Auvinyà.

ANA/ACSJ, perg.25.

1619

Joan Oliva, d'Ordino, arrenda un molí serrador a Bernat Giraut del Regne de França, des del primer de maig fins a Tots Sants.

ANA/APO, Manual de Protocols Notarials (1619-1622), f.14.

1623

El Procurador general del Rosselló i la Cerdanya concedeix a Antoni Pal, d'Ordino, autorització per poder fer prospeccions minerals i explotar mines a la muntanya del Pimorent.

ANA/ADPO, B 442, f.127v.-128 r.

L'estació de tren, el magatzem dels andorrans i la fonda de Cal Tatina, a l'Ospitalet

Foto: autor desconegut

1838

El Comú d'Encamp fa una concessió de mines de ferro i plom a Antoni Rossell, de la Parròquia d'Encamp, i a Josep Cortés i Policarp Remaury, veïns de les Cabanes.
ANA/ADA, 1Z28, núm.1

1906

Esriptura de compravenda d'una granja a l'Ospitalet feta per Mateu Rouan, a favor d'Antoni Huguet i Lluís Molné, en representació del Consell General.

ANA/ASC, 5018

5. Intercanvis comercials

La Strata Ceretana des de Puigcerdà a Castelllciutat va ser un pas obligat per a un nombre important de comunitats de les valls pirinenques i en conseqüència es va convertir en un lloc d'intercanvis comercials i de relacions socials. Als jaciments del Roc de l'Oral (Encamp) i de l'Artuix (Engordany) s'ha trobat cultura material similar a la trobada al jaciment de Castelllciutat. enclau estratègic prop de la Seu d'Urgell, a la cruïlla de camins entre les Valls de Valira i la Vall del Segre.⁹

Andorra és un petit territori que antigament collia poc i no tenia pràcticament manufactura. La seva subsistència depenia de les importacions de queviures i productes manufacturats des de Catalunya o el sud de França. Els reis de la Corona d'Aragó i els comtes de Foix-reis de França varen ser conscients de les necessitats de queviures i productes manufacturats que no es podien produir a Andorra i van autoritzar als habitants de les Valls d'Andorra que poguessin importar mercaderies sense haver de pagar els drets d'exportació (Dret del General o de Forana).

La necessitat més gran era la provisió de blat i alguns pobles de la Cerdanya es van convertir en el graner d'Andorra. Com a contrapartida el Consell General fixava periòdicament el preu del blat a fiar i prohibia de forma expressa la venda de blat a l'exterior d'Andorra a fi d'evitar-ne l'especulació.

Molts productes manufacturats provenien de Tolosa i eren comprats a Foix i a Acs-dels-Termes. La Seu d'Urgell també era un important centre d'aprovisionament per als habitants d'Andorra.

Com contrapartida Andorra era un important referent pel que fa a l'exportació de bestiar, primer oví i cabrum, i a partir del segle XIX mular i equí. Molt d'aquest bestiar s'exportava a França o a Catalunya de forma fraudulenta amb la pràctica del contraban.

Des de final del segle XVII la nova posada en funcionament de les fargues, aturades a conseqüència de la guerra dels 30 anys (1618-1648) i dins d'ella la Guerra dels Segadors (1640-1652), activa un comerç molt potent del ferro produït a les fargues andorranes i venut a Catalunya i al sud de França que donarà un important creixement a l'economia d'Andorra durant el segle XVIII i la primera meitat del segle XIX.¹⁰

Les fires van ser un important centre d'intercanvi en l'economia de l'antic règim. Els habitants de les Valls d'Andorra assistien a les fires més properes per vendre el seu bestiar i comprar productes necessaris. Les fires documentades on assistien eren les de Tarascó, Foix i Acs-dels-Termes a França, i la de la Seu d'Urgell, Organyà, Salàs i Puigcerdà.

Canillo i Andorra la Vella també organitzaven una fira on es realitzaven transaccions

comercials amb la mateixa població del país i amb comerciants transfronterers catalans i francesos.¹¹

Pel que fa als mercats, el de la Seu d'Urgell era al que més assistien els habitants d'Andorra, tal com encara passa avui dia. També es constata la presència d'habitants d'Andorra als mercats setmanals d'Organyà, Puigcerdà, Acs-dels-Termes, Tarascó i Foix, més propi dels nostres temps, per la millora de les comunicacions per carretera en l'àmbit transfronterer. Durant la festa de Meritxell era una tradició que pugessin pageses de la Seu d'Urgell a vendre fruita al llarg del camí que conduïa a la capella.

Els privilegis comercials afavoriren la practica del contraban des d'Andorra cap a regions veïnes. Fenomen que no ha desaparegut com tots sabem. El primer contraban fou de bestiar. Després a partir del segle XVIII, el de tabac i a finals del segle XIX s'hi afegí el de fòsfor, als anteriorment existents. El contraban és un exemple de solidaritat entre les comunitats pirinenques transfrontereres. Aquesta pràctica ajudava a la feble economia de la majoria de cases andorranes i d'altra banda abastia de productes desitjats a les poblacions properes a Andorra a baix preu. Els beneficis eren mutus i recíprocs i per esmentar un exemple d'aquesta comunicació comercial entre territoris era de domini públic que els habitants de les Valls d'Andorra compraven bestiar al sud de França, l'engreixaven a Andorra i el venien a Catalunya. Destaca també la situació que la majoria de contrabandistes no eren andorrans sinó que procedien de poblacions properes a Andorra. La pràctica del contraban o de l'estraperlo s'intensificà durant la Guerra Civil espanyola i la Segona Guerra Mundial, Andorra es convertí en una zona d'intercanvi comercial estratègica entre el sud de França i Catalunya. La recuperació de l'economia d'Espanya i Europa després de les desfetes bèl·liques que afectaren Europa durant la primera meitat del segle XX, Andorra veu en el turisme el seu camí cap a la prosperitat econòmica. L'oferta de productes difícils de trobar a Espanya a causa de seu aïllament a conseqüència de la dictadura franquista i l'oferta de productes considerats de luxe per al mercat francès a baix preu, converteixen a Andorra la Vella i Escaldes i el Pas de la Casa en aquells carrers de les botigues plens a vessar. Va ser el boom d'Andorra, acompanyat del desenvolupament del turisme de neu, que tants beneficis ha portat i aporta al nostre país. L'entrada d'Espanya a la CEE (Comunitat Econòmica Europea) amb les consegüents restriccions duaneres per a Andorra va motivar una davallada del comerç específic del comerç propi dels anys 70 i 80 del segle i la recerca d'un nou tipus de comerç. El comerç amb França, però, s'ha mantingut més estable en aquest sentit.

Venedores de fruita de la Seu d'Urgell durant la festa de Meritxell l'any 1949

Foto: ICGC, fons Cuyàs, RF 9699

L'encariment del cost de la vida a Andorra respecte a les regions veïnes provoca que alguns particulars es desplacin a grans superfícies properes a Andorra per dur a terme la compra de queviures i productes de primera necessitat.

Un cop més, la situació privilegiada d'Andorra en el pla comercial ha beneficiat tant l'economia andorrana com a la dels seus territoris veïns i per tant els lligams de solidaritats entre territoris són força evidents.

Alguns exemples documentats:

1606

La Reial Audiència de Barcelona confirma als habitants de les Valls d'Andorra el privilegi de poder treure lliurement del Principat de Catalunya i dels Comtats del Rosselló i de la Cerdanya queviures per al propi consum.

ANA/ASC, 1103

1634

Climent Llinyai i Descallar, senyor de Prullans, acorda amb Andreu Pal, Síndic de les Valls d'Andorra, que els habitants de les Valls "pugan treure blat y altres provisions y monitions de dit lloch i terme de Prullans per sustentar y socórrer dits habitants y singulars andorrans [...], pagant lo just valor de aquelles.

ANA/ASC, 1302

1721-1722

Detenció de contrabandistes andorrans i francesos que practicaven el contraban perquè les relacions comercials entre França, Espanya i Andorra estaven prohibides a causa de la propagació de la pesta de Marsella.

ANA/ASC, 3532

1738/05/11

L'administrador de tabacs de la Seu d'Urgell es queixa al Bisbe d'Urgell de l'entrada de tabac de contraban des d'Andorra a la Seu d'Urgell per part de Joan Marfany, dit Jan Andriu de Siguer, Miquel de Miquel de Calaf i el fill del batlle d'Anserall.

ANA/ASC, llibre de resolucions fol.273.

1763

Rebut en el qual Guillem d'Areny, Síndic de les Valls d'Andorra, reconeix el deute amb Josep Estany i Pauxol, de la Seu d'Urgell, per la compra de blat per al proveïment de les Valls. 1 f.

ASC 219

1767/ Versailles

El Consell d'Estat del rei de França, en resposta a una súplica dels andorrans, els autoritza a introduir a les Valls d'Andorra un determinat nombre de queviures des de les Valls sense pagar drets.

ANA/FCB, 279

1846

Nota dels 27 barrets que deu el Síndic Picart a M. Cassé, mestre barreter a Foix.

ASC 242

6. Relacions turístiques

L'economia tradicional andorrana basada en la ramaderia i el comerç del ferro entra en crisi a partir de la segona meitat del segle XIX. Fins a la dècada dels anys 50 del segle XX Andorra no trobaria un nou recurs econòmic que fes créixer el país. El desenvolupament de l'activitat turística basada en el comerç destinat a l'exterior i la popularització de la pràctica de l'esquí ha convertit Andorra en el que és avui i com tots la coneixem: un referent pel que fa al turisme més proper i pel que ve de tots els continents del món.

El referent turístic d'Andorra beneficia les regions veïnes de l'Alt Urgell, l'Arieja, la Cerdanya i el Pallars, ja que esdevenen lloc de pas i complementen l'oferta turística que ofereix Andorra. Aquestes regions veïnes també esdevenen un atractiu de sortida pels residents al nostre país i qui no ha sortit un dissabte o diumenge a Os de Civís, a la Seu d'Urgell, a Organyà, a Coll de Nargó, a Puigcerdà, a Sort, a Isona, o a Acs-dels-Tèrmes, per esmentar alguns exemples, per passar el dia i fer un bon dinar.

Andorra és un país referent pel que fa al turisme de neu i de muntanya i per aquest motiu ha impulsat la celebració de trobades internacionals al país. El Congrés Mundial de Turisme de Neu i de Muntanya és una iniciativa dels set Comuns, del Govern d'Andorra i de l'Organització Mundial de Turisme, amb la voluntat de constituir un fòrum de debat permanent sobre el desenvolupament i la sostenibilitat del turisme en zones de muntanya. Té una periodicitat bianual i l'organitzen els Comuns de forma rotatòria. El proper congrés es durà a terme durant el mes de març del 2022 a Canillo. Desde el seu inici, l'any 1998, el congrés ha tractat sobre les temàtiques més innovadores de cada moment, fruit de l'anàlisi de les tendències turístiques i socials, de la conjuntura econòmica i del desenvolupament d'eines de comunicació i d'anàlisi.

El Pirineu central, on es situen les Valls d'Andorra i les regions veïnes, han de treballar de forma conjunta per ser un referent encara més potent d'atracció turística, de forma solidària i en benefici de l'economia de totes aquestes regions.

7. Suports financers

Un dels aspectes més sorprenents d'aquestes relacions interterritorials que estem tractant és els suports a l'hora de demanar finançament, és a dir, diners al veí, i a un veí que és estranger. Això vol dir que la proximitat i la confiança entre els habitants d'Andorra i els de la Seu d'Urgell o Foix era més propera que la que en un primer moment es podria pensar. Ja es documenta des de l'edat mitjana el préstec de diners a institucions i habitants de les Valls d'Andorra. Fins a la segona meitat del segle xx eren els andorrans els que molt sovint anaven a buscar recursos financers més enllà de les seves fronteres, donada la feblesa de l'economia i del sistema financer andorrà.

Avui, el creixement de l'economia andorrana, gràcies al comerç i al turisme de lleure, han convertit Andorra en un país estable en el pla financer i amb una sòlida i potent infraestructura bancària que atrau inversions de particulars i d'empreses estrangeres. L'atractiu pel dipòsit de capitals estrangers fomentats a partir d'una pressió fiscal baixa ha comportat el que avui ningú no posa en dubte, la importància d'Andorra en el mercat financer. El resultat és la conseqüència d'haver fet un esforç important cap a la transparència financera

El Pas de la Casa

Foto: lugares de nieve.com

fins a deixar de formar part de la llista de paradisos fiscals l'any 2018. Aleshores els ministres d'Economia i Finances de la Unió Europea (UE), l'Ecofin, van acordar que el Principat d'Andorra deixés definitivament la llista grisa de paradisos fiscals. S'ha de valorar l'aposta del Govern d'Andorra i del sector bancari a favor de la transparència fiscal i l'homologació internacional, així com l'adopció dels estàndards internacionals més exigents. Alguns exemples documentats:

1414

Aparici de l'Areny, veí de la Seu d'Urgell, reconeix rebre d'un grup d'homes de la parròquia de la Massana vuitanta lliures barceloneses en concepte de la lluiació d'un violari creat i venut l'any 1405.
ANA/ACM, perg. 1

1414

Jaume Torner, veí de Bixessarri, crea i ven a Pere Vidal (a) Tragó, veí de Castellbò, un censal mort per valor d'onze lliures barceloneses.
ANA/ACSJ, pergami núm. 1

1466

Galceran de Castellarnau, senyor de la Bastida de Pons, reconeix haver rebut dels Cònsols i prohoms de les Valls d'Andorra, com a detentors dels béns de Pere Olivesa, del Pui [d'Olivesa]; 14 lliures i 10 sous, en concepte de lluiació d'un censal mort que els dits Olivesa i Guillemona havien creat i venut a favor del difunt Joan d'Aguilar, donzell de la Seu d'Urgell, el qual havia venut el dret a percebre la pensió d'aquest censal, 34 sous anuals, a Clara, difunta mare de Galceran, raó per la qual, ara, els homes d'Andorra procedeixen a la lluiació del censal.
ANA/ASC 135

1469/12/13, Acs dels Termes

Ramon d'Anolles, mercader d'Acs dels Termes, al Sabartès, nomena Guillem Berenguer i Guillem Veciat, de Canillo, per cancel·lar un document de vuit-cents florins d'Or que els Síndics d'Andorra ja havien retornat.
ANA/ASC 136

1930

Es funda el Banc Agrícola i Comercial d'Andorra, el primer banc creat a Andorra, amb el suport de l'empresa Fhasa.

Fundació d'altres bancs: Crèdit Andorrà (1949); Banca Reig (1956); Banca Cassany (1957); Banca Mora (1957); Banca Coma (Banc Internacional) (1958); Sobanca (1958); BPA (1994); Banc Sabadell (2000)

Diccionari Enciclopèdic d'Andorra, pàg. 68-71, 156, 390.

8. Solidaritat en temps de guerra

L'antiguitat ens dona l'exemple d'un territori pirinenc sense fronteres on la unió de les diferents tribus del Pirineu s'uneixen per fer front a un enemic comú durant el període romà. Les tribus dels ilergetes, arenosis, bargunsis i andosins s'enfrontaren a les tropes cartagineses del general Annibal en un lloc indeterminat de la vall del riu Segre en el seu viatge a Roma durant la segona guerra púnica.

Des del segle xv fins al xx la guerra ha estat molt present en les contrades pirinenques, ja que el Pirineu és el límit natural entre dues potències mundials com van ser els regnes hispànics, després Espanya, i França.

Andorra hagué de patir les conseqüències d'unes guerres que li eren alienes però que a l'afectar les regions veïnes també s'hi va veure involucrada. Els efectes perjudicials foren les pressions a les quals es veié sotmesa per haver d'allotjar tropes, pagar contribucions

o aportar queviures i farratges pel manteniment de les tropes i les cavalleries. També veure interrompuda l'activitat comercial amb Catalunya, l'Arieja o la Cerdanya. Una altra conseqüència fou que com a país neutral afavoria l'entrada de refugiats o servia com a lloc de pas pels soldats fugitius.

Els andorrans també foren els primers a donar suport humanitari a l'hora d'anar a transportar o acollir soldats malalts o ferits: Al segle XVII a Bellver de Cerdanya, al segle XIX a Andorra i al segle XX a la Seu d'Urgell amb motiu de la Guerra Civil.

La situació estratègica d'Andorra entre el país de Foix, la Cerdanya, Catalunya, i el Pallars fa que també en moments no bèl·lics esdevingués un territori de refugi per a malfactors, delinqüents i fugitius de la justícia. Les autoritats andorranes sempre es van mostrar disposades a col·laborar amb les autoritats policials i judicials foranies per lliurar aquelles persones que s'havien refugiat dins del nostre territori, sempre i quan la petició d'extradició fos justa i justificada.

Alguns exemples documentats:

150 aC

L'historiador grec Polibi, esmenta (Hist. 35,1) que les tribus dels ilergetes, arenosis, bargunsis i andosins (ceretans) s'enfrontaren a les tropes cartagineses del general Anníbal en un lloc indeterminat de la vall del riu Segre en el seu viatge a Roma durant la segona guerra Púnica.

1691

L'intendent del Rosselló i la Cerdanya sol·licita a les autoritats andorranes l'aportació diària d'una determinada quantitat de queviures per al manteniment de les tropes franceses.

ANA/ASC 4445

1691

Carta del Veguer de la Cerdanya i Comissari subdelegat de l'intendent Trobat, el Sr. Sicart, als Batlles i Consellers de les Valls d'Andorra, en què ordena que portin a la Seu d'Urgell cavalcadures amb albardes i bastons per transportar els malalts a l'hospital.

ANA/ASC 3615

1705

El Governador del País de Foix mana a les autoritats andorranes que s'uneixin als habitants de Siguer i Vic de Sòs per defensar les seves fronteres en motiu de l'ocupació de la Seu d'Urgell i de Castellciutat per part de les tropes rebels de l'arxiduc. També mana que s'informi el maire de Siguer de qualsevol novetat.

ANA/ASC 4425

1829

El Bisbe d'Urgell autoritza l'entrada a Andorra de tropes espanyoles per perseguir un escamot de constitucionalistes refugiats a Soldeu que havien atacat el rector d'Arcavell.

ANA/AMAE, archives diplomàtiques, cpa, vol. 1 núm.164.

1835/07/20

Bartomeu Porredón (a) Ros d'Eroles, cap carlí, amenaça el Síndic de les Valls d'Andorra amb una acció de les seves tropes si es permet l'entrada dels cristins a Andorra i es molesten els refugiats carlins.

ANA/ADA, 1Z23, núm.180

1939

El Consell General dona suport per traslladar els ferits causats per l'ocupació de la Seu d'Urgell per les tropes franquistes.

ANA/ASCG, llibre d'actes (1864-1940)

Grup de soldats carlins

Autor desconegut

9- Solidaritat en catàstrofes naturals i emergències

Com en la majoria d'indrets, les catàstrofes naturals arriben. Les que més han perjudicat el Pirineu són els incendis forestals i sobre tot els aiguats. Tots recordem l'aiguat a Andorra de l'any 1982 i els incendis que va afectar el Solsonès l'any 1998.

En la primera situació les comarques veïnes, tant franceses com espanyoles, van donar suport i l'ajuda que fes falta perquè tot tornés a la normalitat al més aviat possible. L'aeroport de la Seu d'Urgell va esdevenir l'enllaç de la ciutat, de la comarca i d'Andorra amb l'exterior. L'aeroport va registrar fins a 146 vols entre avions i helicòpters.¹² També es va comptar amb l'ajuda d'helicòpters francesos. L'Albert Villaró i el Joan Gispert expliquen en un article sobre els aiguats del 1982 que cinc persones es trobaven el diumenge 7 de novembre aïllades en una granja de Montferrer, van haver de pujar a la teulada, ja que el riu anava rosegant la casa. L'helicòpter de la guàrdia civil que havia de venir des de Saragossa no va arribar, però finalment van ser rescatats, juntament amb una persona al Salit, per un segon helicòpter francès mobilitzat per gestions de la Mitra a Andorra. Una llanxa dels bombers va rescatar una noia enfilada a un arbre a Ponts i l'helicòpter francès va anar a la Massana per l'avís d'explosions de gas.¹³

En l'incendi del Solsonès de l'any 1998, els bombers d'Andorra foren dels primers a donar suport per l'extinció d'aquell important incendi.

El Cos d'Incendis i Salvament d'Andorra també va participar en l'extinció de l'incendi d'Avinyonet de Puigventós, a l'Empordà, l'any 2012.

Finalment també es recorda la decisiva intervenció de les màquines llevaneus procedents d'Andorra en l'important nevada de l'any 1962 a Barcelona, coordinades pel refugiat a les Valls d'Andorra Andreu Claret, l'home de les neus, impulsor de l'obertura de la carretera del port d'Envalira i de la fi de la immemorial comunicació amb França durant l'hivern. Una part del Pirineu donava auxili a la capital de Catalunya.

10. Llocs d'acollida: migracions

Les migracions són el fenomen que més posen en relació els habitants de comunitats diferents. Les migracions solen ser motivades bàsicament per dues raons: 1- Com a resultat d'una guerra, i en aquest cas em refereixo als refugiats. 2- Per necessitats econòmiques i de supervivència, i estem parlant dels residents.

Molts dels refugiats a Andorra a causa de la Guerra Civil espanyola (1936-1939) que aconseguiren, no sense dificultats, entrar i establir-se al nostre país van resultar moltes vegades ser persones que ens han aportat molt.

Alguns venien d'una situació econòmica i social molt benestant i van contribuir amb un esperit emprenedor al creixement del país en el sector privat. Altres eren persones amb una formació acadèmica que els va permetre desenvolupar la seva activitat professional liberal al nostre país. Altres, senzillament, van venir a treballar al servei d'algunes cases del país com a masovers o mossos.

Avió militar a l'aeroport de la Seu d'Urgell durant els aiguats de l'any 1982
Foto: Trànsit Aeri de Catalunya

Andorra ha estat terra d'emigracions; des de final de mitjans del segle XIX fins a la segona meitat del segle XX. La crisi econòmica i social també derivarà en una crisi política i institucional, provoca que molts fadrins i fadrines d'Andorra es vegin obligats a emigrar. Les destinacions d'aquestes andorranes i andorrans seran grans ciutats com Barcelona, Lleida, Tolosa o Perpinyà, però també altres poblacions més petites però més properes com la Seu d'Urgell o Foix, o poblacions dels departaments francesos de l'Arieja, l'Aude, com Besiers,¹⁴ o de l'Herault. Els i les més grans expliquen que havien anat al sud de França per a la collita de la poma, generalment Golden, especialment al departament del Tarn et Garonne, a Moissac, o a Castelsarrazin. Altres anaven a la verema a l'Aude i a l'Herault. Noies, de casa bona, o no, anaven a servir, especialment a Besiers. Guanyaven uns diners i tornaven preparades. Havien millorat la llengua i sobretot, sabien portar una casa. Era com un màster de l'època. Enlluernaven les amigues que s'havien quedat aquí amb els seus modelets francesos, especialment jerseis, jaquetes, faldilles...¹⁵

La transformació econòmica d'Andorra a partir del desenvolupament de l'activitat comercial i del turisme de neu i de muntanya a final de la dècada dels anys 50 del segle XX comporta la necessitat d'una forta mà d'obra per poder atendre els turistes. Aquest boom també comporta la construcció d'hotels, apartaments i edificis amb pisos destinats a segones residències i de lloguer per als nouvinguts. Andorra s'esdevé una terra d'immigrants procedents de llocs més o menys propers per treballar en el sector turístic i de la construcció. Aquest creixement també comporta un procés de canvi i modernització en el tradicional model institucional andorrà i la creació i el desenvolupament d'empreses parapúbliques que comporta la contractació de personal competent, tant per l'administració pública com per les empreses parapúbliques, les escoles o sector bancari. A causa de la manca de personal qualificat al nostre país sovint s'ha hagut de recórrer a la contractació de personal amb residència en poblacions properes. És el que es coneix com a transfronterers.

L'augment del preu dels habitatges i del preu dels pisos de lloguer a Andorra com a conseqüència de la consolidació d'Andorra com a destinació turística ha condicionat que alguns habitants de les Valls s'hagin vist obligats a traslladar els seus domicilis a localitats properes a Andorra, on el cost dels habitatges són menys elevats.

També Andorra té la necessitat de professionals liberals a causa del seu ràpid creixement demogràfic, com ara advocats, metges, fisioterapeutes, psicòlegs, gestors administratius, promotors immobiliaris...

Tant els residents nouvinguts com els transfronterers han estat i són un element clau per al creixement d'Andorra. Els processos migratoris creen vincles d'unió entre poblacions, ja que aquesta convivència és molt rica quant als intercanvis culturals. Els pobles i regions del Pirineu destaquen per la seva solidaritat i acollida envers els nouvinguts, malgrat que sovint hagin de passar uns anys per veure els resultats positius dels processos d'integració.

11. Cooperació sanitària

Ja des de l'edat mitjana els habitants d'Andorra acostumaven a fer visites mèdiques a la Seu d'Urgell. La presència de metges i cirurgians o barbers contractats a Andorra data del segle XVII.

També hi hagut relacions sanitàries amb hospitals i clíniques francesos. Fins fa no gaires anys, i pots ser encara, algunes dones del Pas de la Casa anaven a donar a llum als seus infants a l'hospital de Foix.

Malauradament els accidents de trànsit també són una mostra més d'aquesta cooperació sanitària. Els bombers i serveis sanitaris de l'Alt Urgell, de la Cerdanya, de l'Arieja, dels Pirineus Orientals, de l'Aude i de l'Herault molt sovint han de prestar el seu auxili en els encara excessius accidents de trànsit que es donen en carreteres properes a Andorra, a Catalunya i al sud de França, amb víctimes o ferits procedents d'Andorra.

Molts encara recordem la importància que va tenir en molts moments la Quinta de Salud La Alianza, amb seu a la Seu d'Urgell, una de les primeres mútues privades sanitàries de la regió, de la qual molts habitants de les Valls van ser socis i que va oferir uns serveis sanitaris molt reconeguts en l'entorn pirinenc.

Avui Andorra té un sistema sanitari molt desenvolupat i acull gent procedent de poblacions properes a Andorra.

Avui la pandèmia de la covid ens afecta a tots, però la solidaritat de les regions pirinenques també es posa de manifest a través dels mitjans de comunicació, ja siguin d'Andorra o de regions properes, ja que es fan ressò de les víctimes i de l'estat de la pandèmia a Andorra, a la Seu d'Urgell o al sud de França. Andorra ha col·laborat de manera incondicional en les mesures acordades pels estats veïns a fi d'evitar la propagació d'aquesta fatídica pandèmia als territoris propers al nostre país i viceversa.

Alguns exemples documentats:

1372

Arnau Isarn de la Cortinada demana a Huguet de l'Areny, Batlle de la Seu i Veguer de les Valls d'Andorra, que faci examinar per metges i cirurgians la seva esposa Ramona per determinar si era leprosa. El diagnòstic dels tres metges jueus de la Seu d'Urgell encarregats del cas determina que la dona estava afectada per un càncer.

ADU, Registre de Cúria, vol.3, fol.39

1720

Informació del cavaller Damàs a les autoritats andorranes per la qual es fa saber que la pesta únicament afecta la ciutat de Marsella i no s'ha estès per la resta de França.

ANA/ASC 4599

1794

Pursals, cirurgià de la Seu d'Urgell, reconeix haver rebut 7 lliures i mitja d'Ignasi Ribot en concepte de les visites mèdiques a la seva esposa i a la seva filla.

ANA/ACB 106

Besiers. Ciutat de referència per a molts emigrants procedents de les Valls d'Andorra entre final del segle XIX i principis del segle XX

Foto: France-Voyages

12- Cooperació en educació i cultura

Al segle XIV ja trobem documentada la reserva d'una plaça al col·legi de Foix a Tolosa per a estudiants de les Valls d'Andorra que es va mantenir durant tot el període modern.

Des de finals del segle XIX hi ha la voluntat de crear escoles a Andorra. Abans l'ensenyament anava a càrrec d'un eclesiàstic contractat pels Comuns. Primer entren les escoles religioses de la Sagrada Família impulsades pel Copríncep Episcopal des de la Seu d'Urgell. Un dels casos documentats es troba a Canillo.

A finals del segle XIX, l'emigració andorrana a Besiers condiciona la reserva de places per a alumnes procedents de les Valls, fins i tot allotjades en les cases de les mateixes institutius. Fins a principi dels anys 70 els estudiants del sistema francès, amb 11 anys, havien de marxar a Prada de Conflent, a Perpinyà, a Besiers o a Foix per continuar els estudis de secundària i batxillerat. També es matriculaven i es matriculen en universitats franceses properes a Andorra.

Ja entrat el segle XX entrarien les escoles franceses i espanyoles a totes les parròquies.

Finalment cal destacar la matriculació d'estudiants en instituts de la Seu d'Urgell o d'estudiants universitaris que fan els seus estudis a distància des de la UNED de la Seu d'Urgell.

Pel que fa a la cultura, s'està treballant cada cop més en una visió del Pirineu com un espai amb una identitat cultural pròpia, però amb respecte sempre vers les particularitats, ja siguin per la ubicació territorial, la diversitat pel que fa als estats de pertinença, la diversitat pel que fa a les diferents llengües, la diversitat pel que fa a la seva economia, la diversitat pel que fa als costums, festes i tradicions. El tret comú que ens uneix és una serralada muntanyosa que és una mica de tots.

Ja s'han creat activitats fruit de la col·laboració entre diferents entitats interpirinenques, com la Ruta del ferro a Andorra. És un itinerari cultural que forma part de l'itinerari transfronterer la Ruta del ferro als Pirineus, el qual va rebre la menció d'honor del Consell d'Europa el mes de novembre del 2004, i coordina activitats amb instal·lacions de Catalunya, Aquitània, l'Arieja, Guipúscoa i Biscaia.

Els estudis sobre la realitat de les regions pirinenques són fonamentals per consolidar la pròpia identitat del Pirineu. En aquest sentit cal agrair la tasca que es porta a terme des dels congressos internacionals dels Pirineus, tot i les poques edicions (tres) que s'han dut a terme i des del Col·loqui Internacional d'Estudis Transpirinencs, el darrer a Canillo l'any 2015; des del congrés interpirinenc de mitjans de proximitat, organitzat per primera vegada a la Seu d'Urgell l'any 2019, i des de les Trobades Culturals Pirinenques que se celebren cada any i en una població diferent. L'any 2020 es van dur a terme a Andorra la Vella de forma telemàtica a causa de la pandèmia de la covid-19 i el recull de les ponències i comunicacions el teniu a les vostres mans. Les Trobades Culturals Pirinenques no són possibles sense la unió de la Societat Andorrana de Ciències d'Andorra i els centres d'estudis comarcals de l'Alt Urgell, la Cerdanya i el Ripollès. Aquestes trobades posen en relació i comunicació els diferents centres d'estudis de l'àrea del Pirineu, aspecte que és fonamental per al bon desenvolupament de les trobades.

La creació del Centre Transfronterer d'Estudis Pau Casals, a Prada de Conflent, l'any 2015, és un

exemple de la possibilitat d'executar projectes conjunts entre territoris diferents del Pirineu, ja que va tenir el suport de les autoritats del Consell General de Llenguadoc-Rosselló, del Principat d'Andorra i de Catalunya. També hi participaren diverses associacions, entre les quals l'UCE i la SAC. Aquest centre dona suport als estudiants interessats en la història dels diferents territoris de parla catalana. Una mostra més de la solidaritat entre les regions del Pirineu.

Liceu Lakanal a Foix, on alguns estudiants de les Valls d'Andorra van estudiar

Foto: postal Frères Labouche

s. d. (s. XVI)

Extracte dels estatuts del col·legi de Foix en el qual hi ha fundada una beca per a un estudiant andorrà.

ANA/ASC 4494

1890

Carta del delegat permanent francès, el Sr. Bonhoure, al síndic general referent a la rebuda de l'acord del Consell General segons el qual es designa el col·legi de Besiers per enviar-hi les dos becàries andorranes.

ANA/ASC 5733

1891

Carta del delegat permanent francès al síndic en què informa que, com que el col·legi de Besiers no rep internes, les becàries Pilar Maestre i Concepció Huguet seran rebudes a casa d'una institutriu privada.

ANA/ASC 5738

Andorra un país emissor i receptor de la solidaritat pirinenca

Els andorrans molt sovint han estat estereotipats com una gent que va molt a la seva, fins i tots se'ns ha titllat d'egoistes i de ser poc solidaris. És cert que la particularitat d'Andorra com a petit país en el cor del Pirineu i la seva lluita constant per vetllar per la seva independència poden haver fonamentat determinades actuacions tancades i haver donat peu a aquesta visió. Tot i així, s'ha pogut veure al llarg d'aquesta comunicació que els habitants de les Valls en moments difícils per als territoris veïns han estat generosos, receptius i solidaris, en especial en temps de guerra, en la millora de les comunicacions cap a l'exterior, en la cooperació sanitària i en els casos d'emergència provocats per catàstrofes naturals. Andorra és un país d'oportunitats per a molts residents i transfronterers que s'han establert i viuen o treballen al nostre país. També es posa de manifest l'interès d'Andorra a participar en actuacions conjuntes polítiques, econòmiques i socials amb altres comunitats pirinenques i al foment de la recerca i de la investigació sobre la realitat cultural pirinenca. Al llarg de la seva història els andorrans també han rebut moltes mostres de solidaritat, en especial quan el país disposava de pocs recursos per sobreviure. Els territoris veïns han permès que els habitants de les Valls d'Andorra es poguessin beneficiar d'una part dels seus recursos naturals, que poguessin passar pels seus territoris sense haver de pagar drets ni contribucions, o en tot cas de forma menys costosa, que importessin queviures i productes de primera necessitat per a la seva supervivència de regions properes. Quan les

institucions andorranes necessitaven diners, els veïns hi eren. Els andorrans han estat ben acollits en poblacions properes a Andorra quan s'han vist obligats a fixar-hi la residència o a treballar-hi per motius econòmics. Els professionals liberals sempre han estat al costat de les necessitats dels habitants del nostre país i l'han ajudat a créixer. Quan les catàstrofes naturals ens han perjudicat de forma greu sempre s'ha pogut comptar amb l'ajut dels territoris veïns. Hi ha andorrans que han fixat la seva residència en territoris propers a Andorra, sense cap problema. Els estudiants que han realitzat els seus estudis en poblacions properes a Andorra també demostren l'àmbit de cooperació interpirinenca en matèria d'educació. Finalment, la cultura andorrana és reconeguda com una integrant més de la rica cultura pirinenca.

Per acabar, és just donar les gràcies a les autoritats i als habitants de les regions properes a Andorra pel seu ajut i solidaritat quan les diferents situacions ho han requerit.

Agraïments

Sra. Àngels Mach
Sr. Antoni Pol
Sr. Jordi Marquet
Sra. Maria Marquet

Fonts bibliogràfiques

BIAGES, IGNASI J.; FAGES, MARIONA. *Diplomatari de la Vall d'Andorra segle XIV*. Andorra. Govern d'Andorra, 1993.
BARAUT, CEBRIÀ. *Cartulari de la Vall d'Andorra segle IX-XIII*. Govern d'Andorra. Andorra, 1988.
BARAUT, CEBRIÀ. *Cartulari de la Vall d'Andorra segle X-XIII*. Govern d'Andorra. Andorra, 1990.
BASCOMPTE DOMÈNEC: *Diplomatari de la Vall d'Andorra segle XVII*. Andorra. Govern d'Andorra, 1997.
BASCOMPTE, DOMÈNEC. "De les muntanyes de Canillo al mar". *Els Pirineus marítims*. Recull d'articles de les 16es Trobades Culturals Pirinenques. SAC. Andorra la Vella, 2020, p.191-206.
BOSCH, JOSEP MARIA; YAÑEZ DE ALDECOA, CRISTINA. "Andorra entre els segles I-V". *Història d'Andorra*, Ed. 62, p.79-83.
BUYREU, JORDI. *Diplomatari de la Vall d'Andorra segle XVIII*. Andorra. Govern d'Andorra, 2012.
CODINA OLIVIER. *De fer et de laine: les vallées andorranes du XVIème au XIXème siècle*. Perpinyà: Presses Universitaires de Perpignan / Fundació Julià Reig, 2005.
FITER I ROSELL, ANTONI. *Manual Digest*. Andorra. Consell General, 1987.
VALLS, ÀLVAR. *Diccionari enciclopèdic d'Andorra*. Fundació Credit Andorrà. Andorra, 2006.
VELA, SUSANNA. *Diplomatari de la Vall d'Andorra segle XV*. Andorra. Govern d'Andorra, 2002.
VILLARÓ, ALBERT; GISPERT, JOAN. *La Ciutat i el riu: la Seu i el Segre, dels miracles al canal*, Caixa Catalunya, 1992.
AADD. Arxiu Nacional d'Andorra. Catàleg de l'Arxiu Comunal de Canillo. Arxius Comuns, núm. 2. Andorra, Govern d'Andorra, 1999.
AADD. Catàleg de l'Arxiu Comunal de Sant Julià de Lòria. Ministeri d'Afers Socials i Cultura. Andorra, 1997. Arxius comunals, núm. 1. Monografies de l'Arxiu Històric Nacional.
AADD. Arxiu Nacional d'Andorra. Catàleg de Arxiu parroquial de la Massana. Ministeri d'Educació, Cultura i Joventut. Andorra la Vella, 1993.
AADD. Arxiu Nacional d'Andorra. Catàleg de la subsèrie 6R/1Z. Fons d'Andorra dipositat als Arxius Departamentals de l'Arieja. Arxius Nacionals. Conselleria d'Educació Nacional i Cultura. Andorra, 1983.
AADD. Els documents d'Andorra als Arxius departamentals dels Pirineus Orientals. Arxius estrangers, núm. 1. Monografies de l'Arxiu Històric Nacional. Ministeri d'Afers Socials i Cultura. Andorra, 1994.

Fonts documentals

A causa de la pandèmia i de la dificultat de poder-se desplaçar a l'Arxiu Nacional d'Andorra una bona part dels exemples documentals s'han incorporat a partir dels diferents inventaris que es troben a la pàgina web de l'Arxiu Nacional d'Andorra.

Inventaris de l'Arxiu Nacional d'Andorra

Arxiu de les Set Claus

Arxiu Comunal d'Ordino

Arxiu Comunal de la Massana

Arxiu Parroquial d'Andorra

Arxiu del ministeri d'Afers Estrangers Francès: Archives diplomatiques, cpa, vol. 1 núm.164.

Notes

1- D. Bascompte. De les muntanyes de Canillo al mar, p.195

2- ANA/ASC, 1128-1130

3- ANA/ASC, 5561

4- ANA/ASC, 5579

5- ANA/ASC, doc. 5530

6- ANA/ASC, doc. 5532

7- Aportació oral de Jordi i de Maria Marquet de cal Ton de Borró de Canillo.

8- *Ídem*.

9- Josep Maria Bosch i Casadevall, i Cristina Yáñez de Aldecoa. "Andorra entre els segles I-V". *Història d'Andorra*, Ed. 62, p.79-83.

10- Olivier Codina, *De fer et de laine*.

11- Informació oral de Jordi i Maria Marquet de cal Ton de Borró.

12- Albert Villaró i Joan Gispert *La Ciutat i el riu: la Seu i el Segre, dels miracles al canal*, p.68.

13- Albert Villaró i Joan Gispert *La Ciutat i el riu: la Seu i el Segre, dels miracles al canal*, p.62.

14- D. Bascompte. "De les muntanyes de Canillo al mar". *Els Pirineus marítims*, p.200.

15- Informació oral de Jordi i Maria Marquet de cal Ton de Borró.